

Haruki Murakami

Koman —
doro

nužu —
dymas

||

村上春樹

baltos lankos

Haruki Murakami

Komandoro nužudymas II

Apie klajojančias metaforas

romanas

Iš japonų kalbos vertė Gabija Enciūtė

baltos lankos

Man vienodai patinka ir regimi, ir neregimi dalykai

Sekmadienį vėl visą dieną buvo nuostabiai giedra, o ir vėjo, galima sakyti, nebuvo justi. Kalnų šlaitus apaugę medžiai jau buvo nusidažę įvairiausiais atspalviais – jų lapai akinamai tviskėjo rudeninės saulės spinduliuose. Paukšteliai baltomis krūtinėlėmis, šokinėdami nuo šakos ant šakos, mitriai lasiojo raudonas uogas. Atsisėdau terasoje ir tiesiog stebėjau – šiuo vaizdu galėčiau grožėtis nepavargdamas. Gamtos grožis skirtas tiek turčiams, tiek bėdžiams – vienodai. Kaip ir laikas... nors ne, laikas gal ir skiriasi. Pasiturintieji greičiausiai už pinigus nusiperka laiko perteklių.

Lygiai dešimtą valandą į kalvą užkilo žydras „Toyota Prius“.

Šioko Akikava prie plono smėlio spalvos megztuko mūvėjo šviesiai žalias prigludusias kelnes. Ant kaklo blizgėjo kukli auksinė grandinė. Kaip ir prieš tai, kone kiekvienas jos šukuosenos plaukelis gulėjo tiesiog idealiai. Plaukams akimirksniui prasiskleidus, švystelėdavo dailus kaklas. Šįkart neturėjo mažosios rankinės – ant peties kabojo verstos odos krepšys, o avėjo ji rudais mokasiniais. Atrodytų – laisva, neįpareigojanti apranga, bet matyti, kad viskas iki detalių suderinta. Beje, Šioko krūtinė

ištis buvo labai gražios formos, ir – pasak jos dukterėčios, kuriai prieinama tokia vidinė informacija, – natūrali, nesukurta chirurgo. Tos krūtys tikrai patraukė mano dėmesį: turiu omenyje – tik griežtai estetinė prasme.

Marijė Akikava su tiesaus kirpimo mėlynais džinsais ir baltais „Converse“ sportbačiais atrodė ypač kasdieniškai – ryškus praeito karto įvaizdžio kontrastas. Išblukintuose džinsuose kur ne kur žiojėjo skylės (žinoma, tokios, kurios būna sąmoningai ir dėmesingai praplėštos). Ant plono pilko sportinio nertinio su užtrauktuku buvo užsimitusi storus languotus marškinius (tokius mielai dėvėtų medkirtys). Vis dar jokio krūtinės iškilumo. Ir vis dar ta pati sugižusi veido išraiška. Man ji priminė snukutį katės, kuriai, vos pradėjus būti, iš panosės nunešė maisto dubenėlį.

Kaip ir anąsyk, virtuvėje paruošiau arbatos ir nunešiau į svetainę, o tada parodžiau joms tris per praeitą savaitę nupieštus pradinius eskizus. Rodos, Šioko Akikavai jie patiko.

– Visi trys labai gyvi! Ką ten nuotraukos, šituose Mari atrodo kur kas panašesnė į save nei jose.

– Ar galiu pasiimti? – pasiteiravo Marijė Akikava.

– Žinoma, kodėl gi ne. Po to, kai baigsiu portretą, gerai? Nes iki tol ir man pačiam dar gali prireikti, – atsakiau.

– Ką tu, iškart taip prašyti... ar tikrai nieko tokio? Tikrai galime juos gauti? – sunerimo jos teta.

– Tikrai. Kai paveikslas jau baigtas, vis vien niekur jų nebenaudoju – kam gi man jie, – patikinau.

– Ar kuri nors iš šių trijų perpieši ant drobės? – paklausė mergaitė.

Papurčiau galvą.

– Ne, nė vienas iš jų nėra tam skirtas. Jei nori žinoti, piešiau juos tam, kad struktūriškai tave perprasčiau. Ant drobės, ko gero, tave piešiu dar kitokią.

– Vadinasi, kažkas panašaus į galutinį vaizdą jau sudėliota tavo galvoje?

Vėl papurčiau galvą.

– Ne, dar nesudėliota. Va dabar su tavimi dviese ir bandysime sugalvoti tą vaizdą.

– Perprasti mane struktūriškai... – sumurmėjo Marijė.

– Na, taip. Jei kalbėtume fizikos terminais, drobė – tai viso labo plokštuma, bet piešinys turi būti nupieštas taip, kad atrodytų trimatis, tūriškas. Supranti?..

Marijė nutaisė mąslų veidą. Ėmiau įsivaizduoti, kad žodis „struktūriškai“ privertė ją pagalvoti apie savo krūtinės plokštumą. Ir iš tiesų, prieš vėl pažvelgdama į mane, ji vogčiomis dirstelėjo į dailias tetos krūtis, aptemptas plonu megztuku.

– Ką daryti, kad išmoktum taip gerai piešti?

– Čia tu apie eskizus?

Marijė Akikava linktelėjo.

– Praktikuotis! Nuolat besipraktikuodamas pamažu imi piešti vis geriau, – paaiškinau.

– Bet juk yra visai nemažai žmonių, kurie taip gerai neįgunda, kad ir kiek praktikuotųsi.

Gryna tiesa. Kol mokiausi menų akademijoje, teko matyti krūvas bendraklasių, kurie, nors ir daug eskizudavo, nepradėjo gerai piešti. Kad ir kaip žmonės raitytųsi, bandydami išsprūsti, stipriausiai juos valdo prigimtis. Bet jei pradėsi apie tai šnekėti, šis pokalbis jau nežinia kur nukryps.

– Vien dėl to, kad kartais taip nutinka, negali sakyti, kad visai nebūtina praktikuotis. Juk vienareikšmiškai yra ir tokių gabumų bei sugebėjimų, kurie be praktikos tikrai neišlenda į paviršių.

Šioko Akikava, išgirdusi šiuos mano žodžius, ėmė linksėti, pabrėždama, kad pritaria, o aš pasiteiravau Marijės, ar tiesa, kad ji norinti išmokti gerai piešti. Ji prisipažino, kad taip.

– Man patinka dalykai, kuriuos gali matyti akimis. Beveik tiek pat, kiek ir nematomi.

Pažvelgiau mergaitei į akis. Jose žioravo kažin kokia išskirtinė šviesa. Kol kas negalėjau iki galo suprasti, ką konkrečiai ji norėjo pasakyti, bet mane labiau sudomino ne tai, kas išsprūdo jai iš burnos, o būtent tos akių gilumoje išsižiebusios švieselės.

– Koks paslaptingas pareiškimas, – pakomentavo Šioko Akikava, – lyg bandytum užminti mums mįslę!

Marijė nieko į tai neatsakė, tik sėdėjo tylėdama ir žiūrėjo į savo rankas. Vėliau, jai vėl pakėlus galvą, ypatingieji žiburėliai iš akių jau buvo pradingę. Jie tebuvo akimirkos reginys.

Aš ir Marijė Akikava įžengėme į studiją. Šioko Akikava tuo tarpu patogiau įsitaisė ant sofos, iš erdvios rankinės išsitraukė storą knygą minkštais viršeliais – iš išvaizdos tą pačią, kaip ir praeitą kartą, – ir tuoj pat ėmė, rodos, visiškai įsitraukusi skaityti. Man dar labiau magėjo sužinoti, koks ten veikalas, bet, kaip anąsyk, susitūrėjau nepasiklausęs pavadinimo.

Kaip ir praeitą savaitę, mudu su Marije įsitaisėm vienas priešais kitą bent dviejų metrų atstumu. Vienintelis skirtumas – šįsyk prieš mane ant molberto rymojo drobė. Tiesa, nei teptuko,

nei dažų kol kas neliečiau. Pakaitomis spoksojau tai į Mariją, tai į baltą drobės plynę ir svarsčiau, kokiais būdais geriausia perkelti jos pavidalą ant plokštumos. Tam man būtinai reikėjo kokios nors *istorijos*. Neužtenka paprasčiausiai į piešinį perkelti fizinės žmogaus išvaizdos. Man svarbiausias dalykas, nuo kurio prasižeda visas procesas, – išvelgti žmoguje slypinčią istoriją, kurią privalau pavaizduoti.

Sėdėdamas ant taburetės, ilgai žiūrėjau į Mariją Akikavą, įsitaisiusią ant valgomojo kėdės. Nors spitrijau tiesiai į veidą, akių ji nenusuko. Atrėmė mano žvilgsnį beveik nemirksėdama. Nepasakytum, kad būtų spoksojusi įžūliai ar provokuojamai, bet jos žvilgsnyje pagavau kažką panašaus į ryžtą, lyg tartų sau: „atgal nesitrauksiu nė žingsnio“. Lėlytę primenantys jos taisyklingi bruožai klaidina ir veikiausiai daugelį apmauna – iš tiesų šis vaikas, pasirodo, yra plieninio charakterio: laikosi savo, kaip kažin ką. Jei jau užbrėžė ribą, lengvai jos nepalenksi.

Gerai įsižiūrėjus, Marijės Akikavos akys man primena Menšikį – iš naujo atrastas, tas panašumas mane vėl nustebino. Jose kažkas paslaptinai žvilga, lyg... sunku rasti žodžius, bet pavadinkim tai žaibiškai užšaldyta liepsna. Toks žvilgesys, lyg sukeltas karštligės, bet tuo pat metu ir visiškai šaltakraujiškas, ramus. Nejučia pagalvojau, kad panašiai atrodytų brangakmenis, pats iš vidaus spinduliuojantis šviesą, o ne vien ją atspindintis. Atrodo, lyg joje tvyro įtampa tarp dviejų lygių, bet aršiai besivaržančių jėgų: į išorę nukreipto tiesmukumo ir vidun besiskverbiančio uždarumo.

Bet galbūt tai išvelgiau tik todėl, kad jau girdėjau Menškio išpažintį, esą Mariją Akikavą galbūt esanti jo biologinė duktė. Visai tikėtina, kad būtent dėl šios priešistorės aš, pats to

nesuvokdamas, stengiuosi išvelgti tarp jų kažką bendro, būtinai rasti sąsają.

Kad ir kaip ten būtų, privalėjau tą ypatingą akių žvilgesį perteikti ant drobės. Kaip pagrindinį Marijės Akikavos išraiškos elementą. Kaip dyglį, perveriantį ir sutrikdantį jos veido bruožų tobulą taisyklingumą. Bėda ta, kad kol kas nepavyko atrasti tinkamo konteksto, kuris padėtų tai perkelti į paveikslą. Prastai nutapius, atrodys kaip šalti ir nuobodūs brangieji akmenys, pamaniau. Štai ką būtinai norėjau sužinoti: kaip gimė tas jų gelmėje slypintis šilumos šaltinis? Ir kur link jis veržiasi?

Ištisas penkiolika minučių žvilgsniu gręžęs pakaitomis tai jos veidą, tai savo tuščią drobę, mečiau tą mintį. Patraukiau molbertą šalin ir keliskart giliai įkvėpiau.

– Pasikalbėkim, – pasiūliau.

– Na gerai, – sutiko Marijė. – O apie ką?

– Jei tu nieko prieš, norėčiau daugiau apie tave sužinoti.

– Ką, pavyzdžiui?

– Hmm, tarkim... koks yra tavo tėvas?

– Kad nelabai suprantu. – Marijė susuko grimasą.

– Jūs nedaug kalbatės?

– Mes beveik nesusitinkam.

– Turbūt todėl, kad jis labai užsiėmęs darbe?

– Neką nežinau apie jo darbą, – prisipažino Marijė, – bet manau, kad jis paprasčiausiai manimi nesidomi.

– Nesidomi?..

– O kodėl, manai, mane paliko tetai globoti?

Nusprendžiau pasilaikyti sau, ką apie tai manau.

– Na gerai, tuomet verčiau pakalbėkim apie tavo mamą. Ar prisimeni ją? Rodos, tau buvo šešeri, kai jos netekai?

– Prisiminimai apie mamą kažkokie... aptrupėję.
– Kaip suprasti – aptrupėję?
– Kai bandau prisiminti, atrodo, kad ką tik prieš mane stovėjusi mama išnyko tiesiog akimirksniu. Tuo metu dar buvau maža ir nesupratau, ką reiškia, kai žmonės miršta, todėl tegalėjau įsivaizduoti, kad mama paprasčiausiai kažkur dingo. Išgaravo kaip dūmas.

Patylėjusi Marijė tęsė:

– Tokia mirtis, kaip jos – ypač staigi ir... visai *be ryšio*. Negalėjau įžvelgti jokios logikos tuose įvykiuose. Laiko prieš pat jos mirtį ir iškart po to beveik visai nepavyksta atsiminti.

– Na, tuo metu buvai gerokai sutrikusi.

– Gyvenimas iki pranykstant mamai ir po to – tarsi du laiko gabalai, atskirti labai aukšta siena. Niekaip nepavyksta jų sujungti. – Marijė vėl patylėjo, prikandusi lūpą. – Ar nors kiek suprantamas toks paaiškinimas?

– Bent man pačiam atrodo, kad suprantu, – atsakiau. – Pameni, pasakojau, kaip būdama dvylikos mirė mano jaunesnioji sesutė? – Ji linktelėjo, o aš kalbėjau toliau: – Nuo pat gimimo jos širdies vožtuvus buvo deformuotas. Ji išgyveno sunkią operaciją ir ši neva sklandžiai pavyko – vis dėlto pavojus kažkodėl išliko. Galima sakyti, nešiojosi savyje tiksnią bombą. Todėl visi šeimos nariai įprato gyventi bent iš dalies pasiruošę blogiausiam. Žodžiu, priešingai nei tavo mamos mirtis nuo širdės įgėlimo, tai nebuvo kaip dundulis iš giedro dangaus...

– Kas kas iš giedro dangaus?

– Dundulis iš giedro dangaus. Turbūt dažniau sakoma – perkūnas iš giedro dangaus. Kai nutinka kas nors visiškai netikėto, – paaiškinau.

– Dundulis iš giedro dangaus, – pakartojo. – Kokiais hieroglifais rašoma?

– „Giedras dangus“ – įprastiniais, o „dundulio“ – labai sudėtingas, aš ir pats neužrašyčiau. Turbūt net ir nėra tekę ranka jo rašyti. Bet jei tau įdomu, gali grįžusi namo pasitikrinti žodyne.

– Dundulis iš giedro dangaus, – dar kartą pakartojo ji, lyg dėdamasi šią frazę į stalčiuką savo galvoje.

– Šiaip ar taip, kaip pasakojau, nenutiko nieko, ko nebūtume galėję nuspėti. Bet kai sesutę realybėje ištiko priepuolis ir dar tą pačią dieną ji mirė, tas išankstinis nusiteikimas nė velnio mums nepadėjo. Aš visas sustingau kaip įbestas, lyg būčiau akmeniu virtęs. Ir ne tik aš – tą patį galiu pasakyti apie visą šeimą.

– Ar po įvykio jūsų viduje daug kas pasikeitė?

– Taip. Po to įvykio kardinaliai pasikeitė ne tik mano vidus, bet ir daugybė dalykų mano aplinkoje. Pakito net laiko tėkmė. Kaip pati sakei, tų „prieš“ ir „po“ sujungti niekaip neišeina.

Marijė geras dešimt sekundžių įsispyrusi spoksojo man į akis, kol galiausiai tarė:

– Sesuo tau buvo *labai labai* svarbi, tiesa?

– Taip. Labai svarbi, – pripažinau.

Marijė Akikava nusukusi veidą šalin kažką įtemptai galvojo. Kai vėl pažvelgė į mane, išdrožė:

– Būtent todėl, kad turiu tą atsiminimuose vėpsantį plyšį, negaliu atsiminti mamos. Nei kokia ji buvo, nei kaip atrodė, nei ką yra man sakiusi. Tėtis irgi man beveik nieko apie ją nepasakoja.

Viskas, ką žinojau apie jos motiną – tai Menšikio įspūdžiai apie grubų seksą ant sofos jo biure (kur, visai tikėtina, ir pradėta

Marijė); paskutinis sykis, kai jiedu mylėjosi. Apie tą vakarą jis buvo įsileidęs pasakoti iki detalių. Žinoma, galimai jo dukrai viso to atskleisti net neketinau.

– Nejau taip visiškai nieko ir neatsimeni apie mamą? Juk iki šešerių metų su ja gyvenai.

– Tik kvapą, – atsakė Marijė.

– Mamos kūno kvapą? – pasitikslinau.

– Ne. Lietaus.

– Lietaus kvapą?..

– Tąsyk lijo lietus – toks stiprus, kad net girdėjosi, kaip lašai pakši į žemę. Bet mama neišskleisdama skėčio ramiai sau vaikščiojo aplink. Aš kartu žingsniavau po lietumi, įsikibusi jos rankos. Rodos, buvo vasara.

– Tipiška vasaros liūtis?

– Turbūt, nes kvėpėjo saulės įkaitintu, lietaus sudrėkintu asfaltu. Štai tą kvapą ir atsimenu. Viskas vyko kažkokiame kalnuose esančioje apžvalgos aikštelėje. Mama niūniavo dainelę.

– Kokią?

– Melodiją pamiršau, bet žodžius prisimenu. Kažkas apie pievą ir upę... „Anapus upės plyti žalia pieva, visa gražiai nutvieksta saulės, bet šiapus upės vis lyja lietūs.“ Maždaug taip. Gal kartais žinote tą dainą?..

Bet aš neatsimaniau, kad būčiau tokią girdėjęs.

– Na, ne, neteko susidurti...

Marijė nežymiai truktelėjo pečiais.

– Kieno paklausiu, nieks nežino tokios dainos. Gal iš tiesų taip visai nebuvo ir pati mintyse sukūriau tą dainą?..

– Bet gali būti ir taip, kad tai buvo tavo mamos improvizacija. O jei ji kaip tik tada, toje vietoje, tau sukūrė tokią dainelę?

Marijė pažvelgė į mane ir nusišypsojo.

– Apie tai nesu pagalvojusi, bet jei iš tiesų taip ir buvo – būtų žavu, tiesa?

Turbūt pirmąkart išvydau ją nusišypsant. Jos šypsena priminė saulės spindulį, kuris, prasiskverbęs pro storus debesis, nušviečia išsirinktą žemės plotelį ir viską jame pagyvina.

– Kaip manai, jei nuvyktum į tą vietą, ar atpažintum ją? – pasiteiravau. – Ar suprastum, kad štai čia ir buvo ta kalnų apžvalgos aikštelė iš atsiminimo?

– Galbūt. Per daug nepasitikiu savo atmintimi, bet... galbūt, – atsakė Marijė.

– Žavu yra būtent tai, kad nešiojiesi savyje tą kraštovaizdį ir sugebėjai jį išsaugoti, – pasakiau.

Marijė į tai tik linktelėjo galva.

Paskui aš ir Marijė Akikava ilgokai ramiai klausėmės iš lauko atsklindančio paukštukų švilpavimo. Už lango plytėjo tiesiog tobula rudeninio dangaus giedrybė, jos nevagojo jokia debesis draiskana. Abu kažką sau galvojome, kiekvienas apsuptas savų nerišlių minčių.

– Kas ten per paveikslas? – po kurio laiko paklausė Marijė, pirštu rodydama į drobę, kurioje aliejiniais dažais nutapiau... tai yra mėginau nutapyti vyrą iš baltojo „Subaru Forester“, bet vėliau nusukau ir atrėmiau į sieną, kad nereikėtų žiūrėti.

– Ten nebaigtas darbas. Mėginau nupiešti vieną vyriškį, bet pusiaukelėje sustojau – taip ir liko, – prisipažinau.

– Ar galėčiau pasižiūrėti?

Apsukau paveikslą ir pastačiau ant molberto. Marijė pakilo nuo kėdės, prisitartino sukryžiuvusi ant krūtinės rankas ir,

atsistojusi tiesiai priešais drobę, ėmė apžiūrinėti. Vos man atgrėžus paveikslą, į jos akis grįžo tas aštrus spindesys. Lūpas suspaudė taip kietai, kad iš burnos teliko tiesus brūkšnys.

Paveikslą tapiau tik žaliais, juodais ir raudonais dažais, o vyrui, kurį ketinau jame pavaizduoti, dar nebuvau suteikęs aiškaus kontūro. Anglimis ant drobės nupieštą jo figūrą jau slėpė dažų sluoksnis. Atrodo, piešinio vyras priešinosi ir nenorėjo įgauti nei apimties ar struktūros, nei spalvų. Bet aš žinojau, kad jis ten yra. Tame piešinyje sugavau jo esmę. Kaip sugauni ir užvalo ištrauki po vandeniu glūdinčias žuvis, nors jų ir nematai. Aš vargau mėgindamas atrasti būdą, kaip ištraukti tą „žuvį“, o ji priešinosi. Betraukiant mums sutrukdė, ir procesas nutrūko.

– Vadinasi, čia ir sustojai? – paklausė Marijė.

– Taip. Kažkodėl niekaip negalėjau pajudėti iš pirminio piešinio stadijos.

– Bet jau dabar atrodo, lyg būtų užbaigtas, – sukuždėjo Marijė.

Atsistojau šalia ir nauju žvilgsniu apžiūrėjau paveikslą tuo pat kampu, kaip mergaitė. Kaži, ar jos akys išvelgė tamsoje tūnančią vyro figūrą?

– Vadinasi, manai, kad šį darbą geriau palikti tokį, koks yra? – pasitikslinau.

– Aha. Manau, kad ir taip jau geras.

Įtraukiau oro ir tyliai atsikvėpiau. Ji kitais žodžiais pasakė tą patį, ką man kalbėjo vyras iš baltojo „Subaru Forester“. *Palik paveikslą, koks yra. Čia jau nieko nepridėsi.*

– Kodėl taip manai? – kamantinėjau mergaitę.

Marijė ilgai neatsakė, tik vėl susitelkusi žvelgė į mano darbą. Tuomet pakėlė rankas, kurias lig tol vis laikė sukryžiuosiusi

ant krūtinės, ir delnais palietė skruostus, lyg mėgintų atvėsinti juose išiplieskusį karštį.

– Jau ir tokio pavidalo, koks yra, jis turi užtektinai jėgos, – tarė.

– Užtektinai jėgos?

– Man taip atrodo.

– Bet turbūt ta jėga... neatrodo labai *gera*?

Į tai Marijė nieko neatsakė. Vis dar laikė delnus ant skruostų.

– Ar gerai pažįsti tą paveikslo vyriškį, pone mokytojau? – paklausė.

– Ne. – Papurčiau galvą. – Jei atvirai, ničnieko apie jį nežinau. Prieš kurį laiką buvau išvykęs į ilgą kelionę. Atsitiktinai susidūriau su juo viename tolimame mieste. Net žodeliu nepersimetėm; nežinau ir jo vardo.

– Negaliu pasakyti, ar čia slypi gera jėga, ar pikta. Greičiausiai tokia, kuri kartais būna vienokia, o kartais kitokia. Va, žinau! Čia kaip tie daiktai, kuriuos rodai piešti, – žiūrint kitu kampu, atrodo vis skirtingai.

– Ir visgi tu manai, kad geriau nesuteikti tam aiškios formos, tiesa?

Ji pažvelgė į mane.

– O jeigu vis dėlto ten slypi kažkas *nedoro*? O ką, jei nutapysi jį iki galo, o blogis ims ir išties ranką iš paveikslo į čia? Kas tada, pone mokytojau?

Nukėliau drobę nuo molberto ir nugręžęs į sieną vėl pastačiau į kampa. Pasijutau taip, lyg, vos paveikslui dingus iš mūsų akiračio, ūmai būtų nutrūkusi kažin kokia studiją raizganti įtampos styga. Atmosfera iškart sušvelnėjo.